

DESZCZ (526) *sb m*

deszcz (432), **deżdż** (25), **deszdż** (20), *deszcz a. deżdż (23), deszcz a. deżdż a. deszdż (26)*, *deszcz PowUrb, BierEz, Murm (4), Mymer¹ (4), BartBydż (4), FalZioł (46), BielŻyw (4), GlabGad (6), WróbŻołt (7), RejPs (8), RejRozm, HistAl, LubPs (14), KrowObr, RejWiz (13), Leop (22), RejZwierc (4), BielKron (49), Mącz (38), SienLek, RejAp (2), GórnDworz (3), HistRzym (2), RejPos (11), RejZwierc (16), HistHel (7), Strum (3), CzechRozm (4), SkarJedn (5), Oczko (11), Calag, KochPs (13), KochTr, StryjKron (3), CzechEp (3), KochFr (6), KochPhaen, ReszPrz, WisznTr (3), KochPam, KochPieś (6), PudłFr (6), ArtKanc (6), ZawJeft, Calep (14), GostGosp (3), GórnTroas (2), GrabowSet (4), KołakSzczęśl (2), WujNT (12), WitosłLut, SkarKaz (3), SkarKazSej (2), SapEpit, KlonWor (3), PudłDydo (3); deżdż GrzegRóżn (3), KołakCath, KmitaSpit (2); deszcz : deżdż BudBib (17 : 4), BudNT (1 : 5), LatHar (3 : 2); deszcz : deżdż : deszdż BibRadz (13 : 5 : 1), SkarŻyw (3 : 3 : 19).*

-e- (42), -é- (19); -e- Mącz (25), KochTr, ZawJeft; -é- Strum (3), KochPam, KochPhaen, PudłFr (3), GórnTroas (2); -e- : -é- Oczko (6 : 1), KochPs (7 : 2), KochFr (1 : 3), KochPieś (1 : 3).

sg N deszcz (216). ◇ G dżdża (37), deszcza (5), dżdżu (21), deszczu (19); dżdża LubPs, BibRadz (10), SarnUzn, LeovPrzep, RejAp, HistLan, KochPs, KochFr, ReszList, KochPieś, ArtKanc (2), Calep (5), WujNT; deszcza Strum (2); dżdżu RejPs, RejWiz, CzechEp, PudłFr (2), ActReg, GostGosp, PudłDydo; deszczu FalZioł (3), SkarKaz, SkarKazSej; dżdża : deszcza : dżdżu : deszczu WróbŻołt (- : 1 : - : 1), BielKron (- : 2 : 2 : 1), Leop (4 : - : 1 : -), RejZwierc (1 : - : 1 : -), Mącz (- : - : 6 : 3), BudBib (2 : - : 1 : 2), HistHel (1 : - : - : 1), SkarŻyw (- : - : 1 : 5). ◇ D deszczowi (6), dżdżowi (6); deszczowi FalZioł, RejPs, BudBib (2), SkarJedn; dżdżowi LubPs, Leop (2), RejZwierc, ModrzBaz; deszczowi : dżdżowi Mącz (1 : 1). ◇ A deszcz (93). ◇ I dżdżem (24), deszczem (17); dżdżem PatKaz III, RejPs, LudWieś (2), LubPs (3), RejZwierc, BibRadz (2), GrzegRóżn, RejPos (4), RejZwierc, ReszList, KochPieś, Calep, LatHar; deszczem Mącz (2), HistHel, SkarJedn, SkarŻyw (3), KochTr, ArtKanc, ZawJeft; dżdżem : deszczem FalZioł (2 : 4), KochPs (1 : 2), KochFr (1 : 1); -em (10), -(e)m (31). ◇ L dżdżu (11), deszczu (7); dżdżu FalZioł, RejWiz (3), RejZwierc, BibRadz, RejZwierc (2), PudłFr, GostGosp, LatHar; deszczu GlabGad, Leop, BielKron (2), SkarŻyw (2), KlonWor. ◇ pl N dżdże (20), deszcze (5); dżdże LudWieś, LubPs, RejWiz, Leop (2), BibRadz (5), Mącz (2), RejAp, BudBib, ModrzBaz, Oczko, WisznTr, CiekPotr; deszcze SkarŻyw (3), GrabowSet; dżdże : deszcze BielKron (2 : 1); -e (1), -(e) (24). ◇ G dżdżów (16), deszczów (2); dżdżów LubPs, RejWiz, Oczko (3), ArtKanc, CiekPotr; dżdżów : deszczów BielKron (6 : 1), Mącz (2 : 1); ~ -ów (5), -ow (1), -(o)w (10); -ów : -ow Oczko (2 : 1). ◇ D dżdż(o)m (1). ◇ A dżdże (9), deszcze (5); dżdże FalZioł, BibRadz (5), WisznTr, WujNT; deszcze BielKron, BudNT, KochPs, KochPieś; dżdże : deszcze KlonWor (1 : 1); -e (2), -(e) (12). ◇ I dżdżami (3) LubPs, BibRadz, LeovPrzep, deszczami (1) GrabowSet, deszczmi (1) FalZioł. ◇ V dżdże (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Opad atmosferyczny w postaci kropel wody; imber, nimbus Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calep; pluvia Murm, Mymer¹, Mącz, Calag, Calep, Cn; psecades Murm, Mymer¹, BartBydż (507) : Murm 16; Mymer¹ 4v; [paw] gdy wzgorę wzlata/ zamię dawa dełzczu przyżłęgo. FalZioł IV 21d; wezmi glift ktore po dżdżu na drodze nayduiá/ wlož ie do fklenicze FalZioł V 117, I 89c, V 30v,*

54v [2 r.], 55 [3 r.], 56 (16); Defzcz iest początek ziemie, zboże rodząc á množąc. *BielŻyw* 136, 123, 161; *GlabGad* C [2 r.], Cv, I, I3v [2 r.]; *WróbŻołt* 67/10, hh7v, hh8; Bo gdy fie tobie zda rofkáezfz płynąc defzczowy ná obliczność fúchey ziemie *RejPs* 97v, 16v; *LubPs* P5, S, X5v *marg*, Yv, cc5v *marg*, ff3; *RejWiz* 35, 122, 150v; *Leop Gen* 7/12, 8/2, 2.*Par* 7/13, *Iob* 38/28; *BibRadz Deut* 28/24, 3.*Reg* 18/44, 2.*Par* 7/13, *Iob* 6/15, 28/26 (12); A gdy iuż nie był defzcz trzy látá y fześć miefięcy/ był wielki głód w Sámáryey. *BielKron* 84v, 82, 263, 278, 287, 447v (17); Hiems etiam significat, Wielkie powietrze pochwyściel gdy fie fnieg mróz/ defzcz wefpołek wiya. *Mącz* 160c, 66a, 203b, 306d [3 r.], 313b, 358c (10); *SarnUzn* C2; *LeovPrzep* A2; *GórnDworz* Kk2v [2 r.]; *HistRzym* 50v; *RejPos* 10v, 89, 103v, 232, 270v; *RejZwierc* 128v, 57, 103, 125; *BudBib* 3.*Reg* 8/35, 17/7, 2.*Par* 6/26, *Prov* 25/22 [23], *Is* 44/14, *Ioel* 2/23 (7); *HistHel* Bv, C2v; *Strum* N2; Heliafz człowiek był podobny nam nędzámí/ á modlitwą modlił fie áby deždż nie był/ y nie był dzeždż ná ziemie [*oravit ad non pluendum et non pluit super terram*] trzy látá/ y fześć miefięcy *BudNT Iac* 5/17; *ModrzBaz* 67v; *SkarJedn* 3, 96 [2 r.]; y táfz to máteryá [*dymy z ziemi*]/ kiedy fye wilgotnieyfza tráfi/ tedy fye wzgóre podniózfzy/ á ná obłoki záwiefiwfzy/ w defzcz obráca *Oczko* 6, 7 [4 r.], 9, 18, 41 v; Miáfto dżdżá z niebá pádał grad kámięniſty/ A z grádem niefłychány wicher ogniſty. *KochPs* 159, 213; *SkarŻyw* A2, 271, 527 [3 r.], 545; Ziemiá defcz piie/ ziemię drzewá piiá/ *KochFr* 24, 91, 93, 125 [2 r.]; *KochPhaen* 1; *KochPieś* 40, 72; [*o kocie*] A to ták wiefcza beftyia Ze fye záwżdy ná defcz myia. *KochSob* 60; ZE dżdżu w wczoráyfzá owę wielką niepogodę/ Mogę rzéc/ zem był tráfił ná czyftá gofpodę. *PudlFr* 38, [3]; *ArtKanc* P14; Subgrunda – Nakriczie przezktore defcz zbudowaniá z czyęka. *Calep* 1016b, 201b, 342b, 446b, 512b, 815a (9); A kiedy defzcz/ tedy wżędy opátrzyć/ áby gdzie nie ciekle *GostGosp* 22, 68, 104; *LatHar* 623, 665; Gdy widżicie obłok włchodzący od zachodu/ wnet mowicie; Będzie defzcz: y ták bywa. *WujNT Luc* 12/54, s. 761, 794 *marg*; *KmitaSpit* A4v; *CiekPotr* 30, 63.

W porównaniach (38): odpadli odemnye wżchylztky grzechi. yakoby defcz fnyeba. *PowUrb* 3v; *BierEz* 2v; *WróbŻołt* 10/7; A przyfcie iego będzie káždemu ták wdzięczne/ iako defzcz nowo poſianemu zbożu *RejPs* 105, 105v, 115, 174v; Y wnet tám hoynye Mánná yáko defzcz pádałá *LubPs* R6v, R6v; Oczekawáli mie iáko dżdżá y wfthá fwe rozżiewáli by ná gwałtowny defzcz z wieczorá. *Leop Iob* 29/23, 4.*Esdr* 4/50; A tegoż dnia gdy wyfzedł Loth z Sodomy/ fpadł iák deždż ogień z fiárką z niebá [*pluit ignem et sulphur de caelo*] á wytrácił wżytki. *BibRadz Luc* 17/29, *Mich* 5/7; *BielKron* 451; *RejPos* 56, 112v [2 r.], 138; *RejZwierc* 214v; *CzechRozm* 42v; Prágnie cię duſzá/ prágnie ciáło moie/ Iáko dżdżá ziemiá w frogié letné znoie. *KochPs* 89, 208; iáko defzcz wżytki ziołá ozywia/ y rozmáite bárwy im dáie: ták iego náuká [*Ducha świętego*] rozne ftany/ y obyczáie/ y fpofoy ludzkie polewáłá/ *SkarŻyw* 544, 13, 372, 374 [2 r.]; *ReszList* 154; wiátry náftána/ Które iáko defzcz náfzé lzy rozżoną *GórnTroas* 68; *LatHar* 12, 399; gdy Aufter záchwieie/ Liſt z drzewá lecąc iáko deždż ziemie przyodzieie. *KołakCath* Cv; *WujNT Luc* 17/29; *KmitaSpit* Bv; *SkarKaz* 609b; Bo iefli Pan ten wielki chćieć będzie/ nápełni go duchá wmieiętnoſci/ á on puſci iáko defzcz wymowę mądroſci fwey *SkarKazSej* 663a, 687b; Z wft twoich płyną fłowá iák defzcz cichy z niebá *SapEpit* B.

Przysłowia: Bo i na dąb pioron biye A brzoſtkę iedno defcz zmiye *RejRozm* 406; *RejZwierz* 131. Gdyż z wielkiey burze oney máło fnađz dżdżá było. *HistLan* C.

Idzie defzcz yáko cebrem lał. *Mącz* 361c; *PudlFr* 50.

CzechEp 89; Owo tych sądow co zywo czeka iako kania dzdzu. *ActReg* 156.

A Mármor tákież zawnždy/ napiękniefzy bywa/ Im go częłciey kropiámi/ defzcz łwymi omywa. *RejZwierz* 114.

Po prętkim dzdzu/ rádo łie pięknie przeiásniewa *RejWiz* 141 v; *BibRadz Is* 18/4; *RejZwierz* 100; Pomnię/ iż po dźdzu iálny dźiēń przychodzi. *PudłFr* 21 [ogółem 4 r.].

Evitata Charybdi in Scyllam incidi, Vciekłem ze dzdzu pod rynnę. *Mącz* 51b, 14b, 376d; z błędu w bład iáko mowią/ ze dźdźá pod rynnę wypadáią *ReszList* 183 [ogółem 4 r.].

Vocat pluviam cornix, Wroná woła defzczu/ to yeft známionuye defzcz *Mącz* 504a.

Frazy: »deszcz idzie (a. przydzie, a. szedł), idący« = *pluit, imber qui imminet Vulg; pluendum, pluvia pluat PolAnt* [szyk zmienny] (17 : 1); Corez ieft druga riba morzka/ iako piłze Eułculap. iże gdy defzcz idzie/ tedy łie łkrije w iame łwoię *FalZioł* IV 32c, IV 32c; *Leop Job* 38/26; *Eliałz* [...] naboźnie łię modlił áby dežd nie łzedł/ y nie łzedł deždź na źiemię pułczwártá látá. *BibRadz Iac* 5/17; Tego czáfu łzedł defzcz od wielkiey nocy áż do Iefieni máło przełstawáiąc *BielKron* 359v, 4v, 253, 286v, 298; *Mącz* 306d [2 r.]; *GórnDworz Kk2v*; *BudNT Apoc* 11/6; *SkarJedn* 96; *StryjKron* 345; *WujNT Act* 28/2, *Apoc* 11/6.

»łał (a. leje *itp.*), wylać deszcz; linąć deszcz(em)« = *compluit Mącz; imber qui imminet Vulg* [szyk zmienny] (8 : 2; 2); *Leop Act* 28/2; Gdy obłoki pełne będą/ wyleią defzcz ná zyemię. *BielKron* 82; *Mącz* 306d; *KochPs* 40, 114, 119; *KochPieś* 31; Niechay déłcz z niebá ná nas gwałtowny nie leie *PudłFr* 66, 21; Liń łrogim defczem/ rołpuść morłkie wáły/ By nas pobrały. *Zawjeft* 10; *GrabowSet* Q4v; Defzcz ktemu łáł gwałtowny/ á wiátry tełz włtáły *PudłDydo* A4.

»deszcz (po)kropi (a. pokrapia *itp.*); pokrapiać deszczem; kropia (a. kropla), kropienie (a. pokrapianie) deszczu; pokropiony od deszczu« = *pluit Murm, appluit Mącz* [szyk zmienny] (4; 3; 4 : 2; 1); *Pluit. Es regnet. Defcz kropy. Murm* 16; Defzczczu [!] pokrapianie Z małem pogrzymaniem. *FalZioł* V 55v; A łuchą zyemię pokrapia thu dzdźámi obfitemi *LubPs* ff2v, X5v; *RejWiz* 126v, 181v; *Leop Ps* 64/11; Terra pluviis non abluitur, Nie bywa pokropiona od dźdźu. *Mącz* 199d, 306d; *HistRzym* 50v; w koło nich włzytki mieyłcá bárzo mokre/ á tám gdzie łłucháli łudzie/ łuchuchne zołtáły: iłz nikt w onym cyrkuł krople defłdźu nie vczuł. *SkarŻyw* 545; *ArtKanc* M5; *Calep* 1021b; *JanNKarGórn* G4.

»pułcił się deszcz« = *emmittitur pluvia Vulg* [szyk zmienny] (2); *BudBib* 4. *Esdr* 4/47 [49]; W kazánie táki łię defłdź wielki z łyłkánim y gromy pułcił; iłz łię chćieli włzyłcy rozłbieżec. *SkarŻyw* 545.

»deszcz spadł (a. padał) *itp.*); dźdźem przepadać« = *pluvia cadit Calag; compluit Mącz; descendit pluvia Vulg; fuit pluvia PolAnt* [szyk zmienny] (19; 1); Lato będzie dźdźem przepadał. *LudWieś* B; *RejWiz* 181v; *Leop* 3. *Reg* 18 arg; *BibRadz Gen* 7/12, *Zach* 14/18; á cokolwiek dźdźu ná thy gory pada według ich łzerokiego rołciágnienia/ łpływa álbo do Renu/ álbo do Dunáiu *BielKron* 286; *Mącz* 306d; á wnet w wielkiey obfitołci vpadł defłcz ná włzytki zyemie. *RejPos* 10v; *HistHel* C2v; *Strum* M; *Oczko* 9; *Es regnet. Defłcz páda. Pluvia cadit. Calag* 180a; tákie wiátry y defłdź zniebá łpadł/ iłz ogień rozmiotal y pogásił. *SkarŻyw* 21, 270 [2 r.]; *WisznTr* 12; *WujNT Matth* 7/25, 27, *Iac* 5/17; *PudłDydo* B3.

»deżdż ustał« (1): A dla tego zawnięgnięone fą dżdże ráne/ á deżdż późny vřthał [*pluvia non fuerit*] *BibRadz Ier* 3/3.

»na deszcz się zbiera (a. zbierze)« (2): *Impendente pluvia seri iubent*, Gdy fie ná defzcz zbiera ftać każą. *Mącz* 288b; *SkarŻyw* 374.

Zwroty: »(po)da(wa)ć deszcz(e)« = *dare pluviam Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (22): *KrowObr* 53; *Leop* 3.Reg 18/1; Y zafię fię modlił/ á niebo podáło deżdż/ y ziemiá wydáła owoc fwoy. *BibRadz Iac* 5/18 [*przekład tego samego tekstu BudNT*], *Is* 30/23; *BielKron* 85; Bo iednoć to Boże dobrodzieystwo ieft [...] rowno wřzytkim dáwa defzcz [*Vulg Matth* 5/45] *RejZwierc* 97v; rzekł Iehowá do Elijařzá trzećiego roku rzekąc/ idz/ vkaż fię Acháwowi bo dam defzcz ná oblicze ziemie. *BudBib* 3.Reg 18/1 [*przekład tego samego tekstu Leop*], 1.Reg 12/17, 18, 3.Reg 8/36, 17/14, 2.Par 6/27, *Zach* 10/1, *Bar* 5/51; Acz siebie bez świádectwá nie opuścił dobrze czyniąc/ z niebá deżdże daiąc y pogody płodne *BudNT Act* 14/17[16] [*przekład tego samego tekstu WujNT*], *Iac* 5/18; *ReszPrz* 113; *ArtKanc* T11v; *KolakSzczęśl* B, B3; *WujNT Act* 14/16; *SkarKaz* 6a.

»(po)moknąć (a. umakać) od (a. na) deszczu; deszcze namoczą, moczące; deszczem umoczony« = *madefieri Mącz* [szyk zmienny] (4; 1 : 1; 1): Wędzonki á fuchy chleb choć nie trzeba iadał/ Ná dżdżu mokł/ á w chrořciáney budzie zawniędy fiadał. *RejZwierz* 9v; *BielKron* 191v; *Madefio*, Vmakam od dżdżu. *Mącz* 116c, 203c; indzie ieft ziemiá piałczyřta/ iefli iey dżdże nienámoczą/ bárzo řkápó chowa řwego oraczą. *ModrzBaz* 119v; *KochFr* 105; Zimny y ciepły czas/ y dżdże moczące; Lody/ řniegi/ y rofy/ Ku wieczney chwale Páńfkiey/ nieście głófy. *GrabowSet* V4v.

»(s-, wy-)puścić (a. (s-, wy-)puszczać), puszczający, puszczoney deszcz« = *distillare, tribuere pluviam, pluere super terram Vulg; dare pluviam, pluere facere PolAnt* [szyk zmienny] (29 : 1 : 1): Tedy ziemia wezdřzała á niebiořa defzcz řpuřciły od oblicznořci boga na gorę Sinai z řtępuięcego *WróbŻóřt* 67/9, hh8; *RejPs* 216; *LubPs* dd4; Tedy wam řpuřzczę dżdże czářu řwego/ á poda wam ziemiá vrodzay řwoy *BibRadz Lev* 26/4, *Gen* 2/5, 7/4, *Deut* 28/12, *Iob* 20/23, *Matth* 5/45 (9); A gdy było ná świtániu/spuřcił Pan Bog ná nie defzcz *BielKron* 31, 84; *RejAp* 134v; *BudBib Ioel* 2/23; A w tey báni oleyu/ nigdy nie vbędzye/ Do tąd/ áż zás Bog řpuřci/ defzcz ná zyemy ę [!] wřzędzye. [*Vulg* 3.Reg 17/14] *HistHel* B2v, B3; [*Ojciec który jest w niebiesiech*] řłóńcu řwemu daie wřchodźić ná złe y dobre/ y defzcz řpuřzcza ná řpráwiedliwe y nieřpráwiedliwe. *BudNT Matth* 5/45 [*przekład tego samego tekstu BibRadz, CzechRozm* 243v, *CzechEp* 59, 281, *WujNT*]; *CzechRozm* 6v, 243v; *CzechEp* 59, 281; *ArtKanc* K6; *WisznTr* 7; *Pluviosus* – Vřtawnie defzcz puřzcza, iáci [!], mokri *Calep* 815b, 815a; *GrabowSet* E2v; *WujNT Matth* 5/46[45], *Iac* 5/18.

»(u)czynić deszcz« = *parare pluviam Vulg* [szyk zmienny] (4): *Leop* 3.Reg 18 arg, *Ps* 146/8; Prorocy [...] po wodach chodzili niebo zámýkáli/ kiedy chcieli czynili řucho/ á kiedy chcieli czynili defzcz. *RejPos* 10; [*Bóg*] miedzy blyřkáwicámi defzcz czyni/ y wywodzi wiátr z řkářbow řwych. *BudBib Ier* 10/13.

Wyrażenia: »drobny deszcz« = *molles pluviae BartBydę; psecades BartBydę, Murm, Mymer*¹ (5): *Murm* 17; *Mymer*¹ 4v; *BartBydę* 125v [2 r.]; Bo řniegowi mowi/bądż ná ziemię/ á drobnemu deżdżowi/ y gwałtownemu deżdżowi (táķże). *BudBib Iob* 37/6.

»deszcz gwałtowny« = *nimbus BartBydg, Murm; ventus pluviosus BartBydg; imber pluviae PolAnt* [szyk 15 : 10] (25): *Murm* 16; *BartBydg* 98; *FalZioł* V 55 [2 r.]; Mąż vbogi kthory potwarza vbogie/ podobien iest dżdżowi gwałtownemu/ zá kthorym przychodzi głod. *Leop Prov* 28/3, 4. *Esdr* 15/37, *Iob* 29/23, 2/11; *BibRadz Ps* 89/5, 4. *Esdr* 15/37; *Procumbere segetes imbribus*, Zyto poległo od gwałtownych dżdżów. *Mącz* 70b; *LeopPrzep* A2; *RejZwierc* 15; *BudBib Eccli* 49/11, *Iob* 37/6, 4. *Esdr* 4/47[49] [2 r.]; *SkarJedn* 24; Tákíe więc kwiáty leża kofá podfieczone/ Albo defzczem gwałtownym na ziemię złożone. *KochTr* 14; *StryjKron* 345; *KochFr* 105; Sluchay iáko bije w ściány Z gwałtownym dżdżem grad zmiefzány *KochPieś* 24; *PudłFr* 66; *PudłDydo* A4, B3.

»deszcz krupisty« (1): Defzcz y grad/ albo wmiásto gradu defzcz krupisty. *FalZioł* V 55.

»jako (a. by) majowy deszcz« [szyk 2 : 1] (3): Gdyż ćwiczenie ná rozum iest by defzcz Máiowy/ Kthory káždemu zyołku bywa bárzo zdrowy. *RejWiz* 1v; *Nádzieią* iest práwie iáko on MáyoWy defzcz/ kthory fzczep on nadobnie nakrapia *RejZwierc* 129, 82v.

»nagły deszcz« (2): *Imber. Placzregen. Nagły defzcz. Mymer*¹ 4; *BartBydg* 72b.

»deszcz (na)walny; nawałność dżdżów« = *imber BartBydg, Calep, Vulg; nimbus Mymer*¹, *Mącz, Calep* [szyk 6 : 5] (10; 1): *Mymer*¹ 4v; *BartBydg* 72b, 98; Potym fiedł przedemną obłok pelen wody y wydał z liebie defzcz nawałny [*pluuiam impetu multam*]. *Leop* 4. *Esdr* 4/49, *Iob* 38/25, *Eccli* 49/11; *BibRadz Ez* 38/22; *Nimbus, Wielki defzcz. Pochwiściel/ Nawałność dżdżów. Mącz* 247b; *RejZwierc* 165v; *Calep* 506b, 699a.

»deszcz niepokodny« [szyk 1 : 1] (2): PRzećiwne chmury fłonce nam zákryły/ Y niepokodne defcze pobudziły *KochPieś* 31; *PudłDydo* A4.

»deszcz nieprzeplacony« (3): Ty nocną rofłę ná fuché zagony Spufzczafz/ y wczesny defzcz nieprzeplacony: *KochPs* 93, 105, 155.

»deszcz obfity« [szyk 4 : 1] (5): Iáko gdy obfity defzcz ná runo vpádnye/ Ták też twoye kroleństwo rozhoyni fie fnádnye *LubPs* Q4, ff2v; *RejWiz* 181v; Zátym y defzcz ná wřzytki/ ftrony fpadł obfity *HistHel* C2v; [żonie *Tęczyńskiego mówić*] Dáléy žal niedopuścił/ y płáč znakomity Który iéy z oczu płynął/ iáko defcz obfity *KochPam* 82.

»pirwszy deszcz« (1): *Primores etiam accipitur pro primis ut primores imbres, Pirwřze dżdże. Mącz* 322a.

»deszcz płodny« (1): Náuká ma iák defzcz płodny niech ná was vpádnie *LubPs* gg3v.

»pokodny deszcz« (3): Od niego [*Boga*] letnie ciepłó/ wdźięczny chłód pochodzi/ On zágorzále zboża pokodnym dżdżem chłodzi *GrzegRóżn* N4v; *BudBib* I 289a marg; *KochPs* 97.

»deszcz pomierny« (1): Y defzcz pomierny tedy záwždy piękniej ziołá ożywia y zázieleniewa niżli ow gwałtowny *RejZwierc* 15.

»ustawiczny, ustawny deszcz« = *continens imber Mącz* [szyk 7 : 2] (8 : 1): *Mącz* 447a, 491d; Thegoż roku powodź byłá wielka z vřtáwicznych dżdżow/ y zboża ná polu w kopach poráfáły. *BielKron* 418v, 228, 309, 314, 359v marg, 415, 423.

»wielki deszcz« = *imber, nimbus Mącz; pluvia magna PolAnt* [szyk 12 : 8] (20): *FalZioł* V 72; wřzakem to wiedziál że z tey chmury miál vpáć wielki defzcz. *BielŻyw* 47; *HistAl* [13]v; *Leop* 4. *Esdr* 4/50; Potym rzekł Eliafz do Achábá/ Idź/ iedz á piy/ ábowiem oto fzum dżdżá wielkiego [*quia sonus*

est multitudinis pluviae]. *BibRadz* 3.Reg 18/41, 18/45; *BielKron* 85, 308, 391, 465; *Mącz* 165d, 247b; *HistHel* C2v; przepadł tu ták wielki dęfzcz/ że woda od Góry do góry wftałá *Strum* M; Krew po drogách żywa płynie/ Iáko gdy dęfzcz wielki linie *KochPs* 119; *SkarŻyw* 252, 270, 545; *ArtKanc* K15v, Q9.

»deszcz zimny« = *frigidus imber* *Mącz* [szyk 2 : 1] (3): Dęfzcz zimny dłu⁸⁰ trwały/ albo telo wiatr. *FalZioł* V 55, V 55; *Ubi frigidus imber altius ad vivum persedit*, Gdy zimny dęfzcz do żywego doyał. *Mącz* 379b.

Szeregi: »(jesli nie) deszcz, (i, albo, tedy) grad; z dżdżem grad« = *pluvia et grando* *PolAnt* [szyk 16 : 4] (19; 1): *FalZioł* IV 52a, V 55 [5 r.], 55v; Pewnie widzi iż z niebá ná doł będą goście. Ieśli nie dęfzcz tedy grad plutá iáka pewnie *RejWiz* 125v, 150v, Cc8; *BibRadz* Ex 9/34, *Sap* 16/16, 22; *RejAp* 175; A Iáko pófpolicie po grzmieniu bywa dęfzcz álbo grad/ thákże theż po pyłze bywa pófpolicie wzgárdzenie *RejZwierc* 72, [78²]v, 165v; *CzechRozm* 6v, 84; *KochPieś* 21.

»grom, (i) deszcz; grom ze dżdżem« = *grando et pluvia, tonitrua* *PolAnt* [szyk 7 : 2] (8; 1): Od pełniey y przez óftatnią czwierć/ iuż gorąca iuż dżdże/ iuż gromy przechodzić będą. *LudWieś* B2v, B2; *LubPs* dd4; *BibRadz* 1.Reg 12 arg; oto dziś ieft iáfny dzyeń y żniwo pńzenice/ będę prosił Páná á da grom y dęfzcz. *BielKron* 64 [przekład tego samego tekstu *BudBib* 1.Reg 12/17], 338v; *BudBib* 1.Reg 12/17, 18; *Eneás* też z *Dydoną*/ do dołu iednego/ Wpádli dla dżdzu y gromu wnet niepogodnego. *PudłDydo* A4.

»jasno (a. jasność) albo (albo też, i) deszcz« [szyk 2 : 1] (3): Według przyrodzenia znamienia iafnoć/ albo dęfzcz *FalZioł* V 55, V 55v; Nie odmieniayże fie iáko *Márzeć* ná *Wiofne*/ gdzie iednego dnia będzie y dęfzcz y iáfno y krupy *RejZwierc* 24v.

»deszcz, (i) łyskawice (a. łyskanie); z deszczem łyskawice, deszcz z łyskaniem« = *pluvia et fulgura* *PolAnt* [szyk 4 : 3] (4; 2 : 1): *FalZioł* V 55; *BibRadz* Ps 134/7; we wtorek wftał wielki wiátr/ dęfzcz y łyfkánie/ ták iż wiele namiotow Pruskich pochwycił. *BielKron* 383v, 444; [Bóg] Z dęfzczem ognińté miéłza łyfkáwice/ Wiátrów dobywa z fwyé fkrýtéy fkárbnice. *KochPs* 198; *SkarŻyw* 252, 545.

»(ani) deszcz albo (ani) niepogoda« (2): ieśli dęfzcz álbo iáka niepogodá bylá tedy táká wodá [...] nie ták będzie dobra *Oczko* 26, 26v.

»deszcz i pogoda« (2): *BudNT* Aa; [modlitwa] O dęfzcz/ y o pogodę *LatHar* 745.

»[nie] rosa i (ani) deszcz« (3): *BielKron* 84; Przez trzy látá y rofy/ y dęfzczu nie będzie [si erit annis his ros et pluvia *Vulg* 3.Reg 17/1]/ A wielki głód powftanie/ w tym krolestwie wżędzye. *HistHel* Bv; *KochPs* 93.

»(i) deszcz i słońce« [szyk 2 : 1] (3): Kiedy dzień nie iednoftáyny/ iż y dęfzcz y fłońce [...] ná dwor bez odżienia ciepłego nie wychodź. *SienLek* 10v; *WisznTr* 12; *SkarKaz* 611b.

»deszcz, (i) susza« [szyk 1 : 1] (2): Abychmy wiedzieli iż dęfzcz y fułza ieft wręku Bożych/ á gdy fię iemu zda thedy gi fpułzcza. *BibRadz* I 2a marg; *KlonWor* 79.

»deszcz, (a, i) śnieg« = *nix et pluvia* *Vulg*, *PolAnt* [szyk 2 : 2] (4): *RejWiz* 93v; *RejZwierc* 78v; Iáko śnieg lećie/ á dęfzcz we żniwá/ ták nieprzyłtoi głupiemu sławá. *BudBib* Prov 26/1; *Strum* Nv.

»(ani) wiatr i (ani, a, albo, albo i) deszcz; wiatr z deszczem« = *ventus et pluvia* *Vulg*, *PolAnt* [szyk 16 : 12] (24; 4): Wiatr ciepły/ czałem z dęfzczem lubieznem. *FalZioł* V 55v, V 55 [2 r.], 55v, 56 [6

r.]; Bo thák powiáda Pan. Nieuzyrzyćie wiátru/ áni dżdźá/ [*Non videbitis ventum neque pluuiam*] á tho łożyífko będzie pełne wody/ y będziecie pić *Leop* 4.Reg 3/17 [*przekład tego samego tekstu BibRadz*]; *RejZwierz* 37v; *BibRadz* 4.Reg 3/17; *BielKron* 191v, 383v, 444v, 447; *Procella*. Pochwiściel nawálny wiatr s defzczem y s wiátre m á zwłafzczá nówálność ná wodźie. *Mącz* 324a; *GórnDworz* H3; *Oczko* 26v; *SkarŻyw* 21, 244; *PudłFr* 21; *GrabowSet* L; *WitosłLut* A3; *KlonWor* 19, 40, 77.

»deszcz albo (a, i) zachmurzenie (a. chmury, a. pochmurność)« [*szyk 3 : 1*] (4): *FalZioł* V 55 [3 r.]; *Nebulosus ager aut locus*, Mieyfce gdzie częłte dżdże y chmury powftáyá. *Mącz* 243b.

»[nie] deszcz i (ani) zimno (a. zima)« = *imber et frigus* *Vulg, PolAnt* [*szyk 6 : 2*] (8): *FalZioł* IV 2d; *Leop Act* 28/2; *BibRadz Act* 28/2; Náyduie fie s pińmá iź przed potopem nigdy defzcz áni źimá nie bywáká *BielKron* 5v; *SkarŻyw* 135, 472; *LatHar* 633; A bowiem [oni obcy ludzie] zápaliwfy kupę drow ogrzewáli nas wlytykich/ dla dżdźá idącego/ y dla źimná. *WujNT Act* 28/2 [*przekład tego samego tekstu Leop, BibRadz*].

W przen (7) : *WróbŻółt* V7v; ferceć rádościá y defzczem ducha świętego pokropi y nápełni ie dobrá wolá *SkarŻyw* A4v, 536, 542; rácz nas dżdżem przyftoynym opátrzyć/ ábyfmy z wiefłzá nádźieią fżukáli rzeczy wiekuiftych *LatHar* 623.

Wyrażenie: »majowy deszcz« (1): A pilnie ten fzczep tey ftaley wiáry fwoiey okopyway y poleway tym Máyowym dżdżem tą zupełná nádźieią fwoią *RejZwierc* 129.

Szereg: »deszcz a rosa« (1): przesz którą [*Maryję*] obfytem ducha fżwyątego dżdżem a rofá polano yeft kozde fthworzenye *PatKaz III* 96v.

Przen: *Lzy* (2) : *RejWiz* 122; Zródłá plyná po licu/ á z twarzy défłcz fpada *GórnTroas* 63.

2. Na oznaczenie innych opadów pojmwanych przeważnie jako kara boża (18) :

Frazy: »deszcz pada(ł)« (2): *Pluit lapides*, kámienny defzcz páda. *Mącz* 306d, 306d.

»deszcz szedł« (3): Ktorego czału [*lata 1543*] krwáwy defzcz fzedł wkráinie Monáfterieńskiey. *BielKron* 192v, 363v; *StryjKron* 345.

Zwroty: »(s-, wy-)puścić deszcz« = *inundare imber* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (6): *RejPs* 155v; Ale Pan widząc w grzełfnych tákye fwowolności/ Pucí ná nie fiárczány defłcz s fwoyey fregości *LubPs* C3v; *BibRadz Ez* 38/22; *GrzegRóżn* B3, C3v; *SkarŻyw* 303.

»wylać deszcz« (1): [*Bóg*] Ná złé ludzi wyleie defzcz gorácy siárczány *KochPs* 16.

Wyrażenia: »deszcz gradowy« (1): Potem pułłczáł nánie fropi defłcz gradowy ták yź drzáłá ziemiá przed gromem á przed ftráchem błýfkánia *RejPs* 155v.

»deszcz kamienny, z wielkiego kamienia« [*szyk 4 : 2*] (5 : 1): *Nunciatum regi lapidibus pluisse*. Oznamiono królowi że kámienny defzcz pádał. *Mącz* 306d, 184a [2 r.], 306d; á gdy wćiekáli/ Pan Bog puścił ná nie defłdź zwielkiego kámieniá *SkarŻyw* 503, 503.

»krwawy deszcz« = *imber sanguineus* *Mącz* [*szyk 4 : 1*] (5): Tamże w Micháłowie trzy dni krwáwy defłcz fzedł. *BielKron* 363v, 192v; *Mącz* 367b; *StryjKron* 345 [2 r.].

»deszcz ogniowy, ognisty« [*szyk 1 : 1*] (1 : 1): *BibRadz Ez* 38/22; Pan od Páná fpuścił deždź siárkowy y ogniowy. *GrzegRóżn* C3v.

»deszcz siarczany, siarkowy« [szyk 2 : 2] (3 : 1): *LubPs* C3v; ogniŃty y fárczány deždž wypuŃczę nań [*ignem et sulphur plure faciam super eum*]/ ná iego zaŃtępy/ tákże y ná on wŃzytek lud ktory z nim będzie. *BibRadz Ez* 38/22; *GrzegRóżn* C3v; *KochPs* 16.

Szereg: »woda i deszcz« (1): Wodá y deŃcz krwáwy. *StryjKron* 345 *marg.*

LW